

АКАДЕМИЈА ТЕХНИЧКО-УМЕТНИЧКИХ СТРУКОВНИХ СТУДИЈА

ВИСОКА ГРАЂЕВИНСКО-ГЕОДЕТСКА ШКОЛА

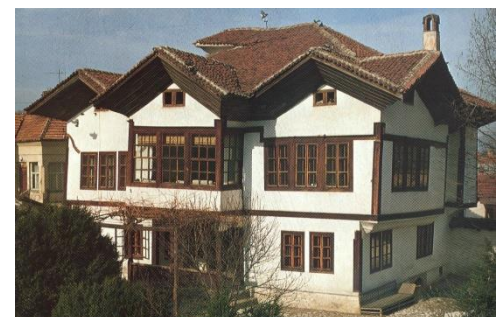
РЕСТАУРАЦИЈА ОБЈЕКТА

зимски семестар 2023/24 год.

2. ПРЕДАВАЊЕ

ВРСТЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

др Душица Живановић, дипл.инг.арх.

ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ обухвата

**СВЕ ОНО ШТО ЈЕ У ПРОШЛОСТИ ИЗГРАЂЕНО и што се или
САЧУВАЛО или је у РУШЕВИНАМА над земљом или су порушени
остатци под земљом или под вдом**

**(користи се са ОРИГИНАЛНОМ или ИЗМЕЊЕНОМ НАМЕНОМ)
или је у РУШЕВИНАМА**

**Сусрећемо се и са
другим
терминима:**

**АРХИТЕКТОНСКО
НАСЛЕЂЕ,
АРХИТЕКТОНСКО-
УРБАНИСТИЧКО
НАСЛЕЂЕ,
СПОМЕНИЧКО и
КУЛТУРНО
НАСЛЕЂЕ**

Стари град Будва

ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ обухвата - ПОЈЕДИНАЧНЕ ГРАЂЕВИНЕ И ПРОСТОРНЕ ЦЕЛИНЕ

Која престављају
**МАТЕРИЈАЛНА
СВЕДОЧАНСТВА
ПРОШЛОСТИ** и која се
**ЗБОГ ОДРЕЂЕНИХ
ВРЕДНОСТИ**

**И КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ
ЗНАЧАЈА**
**ПРЕДВИЂАЈУ ЗА ТРАЈНО
ЧУВАЊЕ**

ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ ОБУХВАТА СВЕ ВРСТЕ ГРАДИТЕЉСТВА

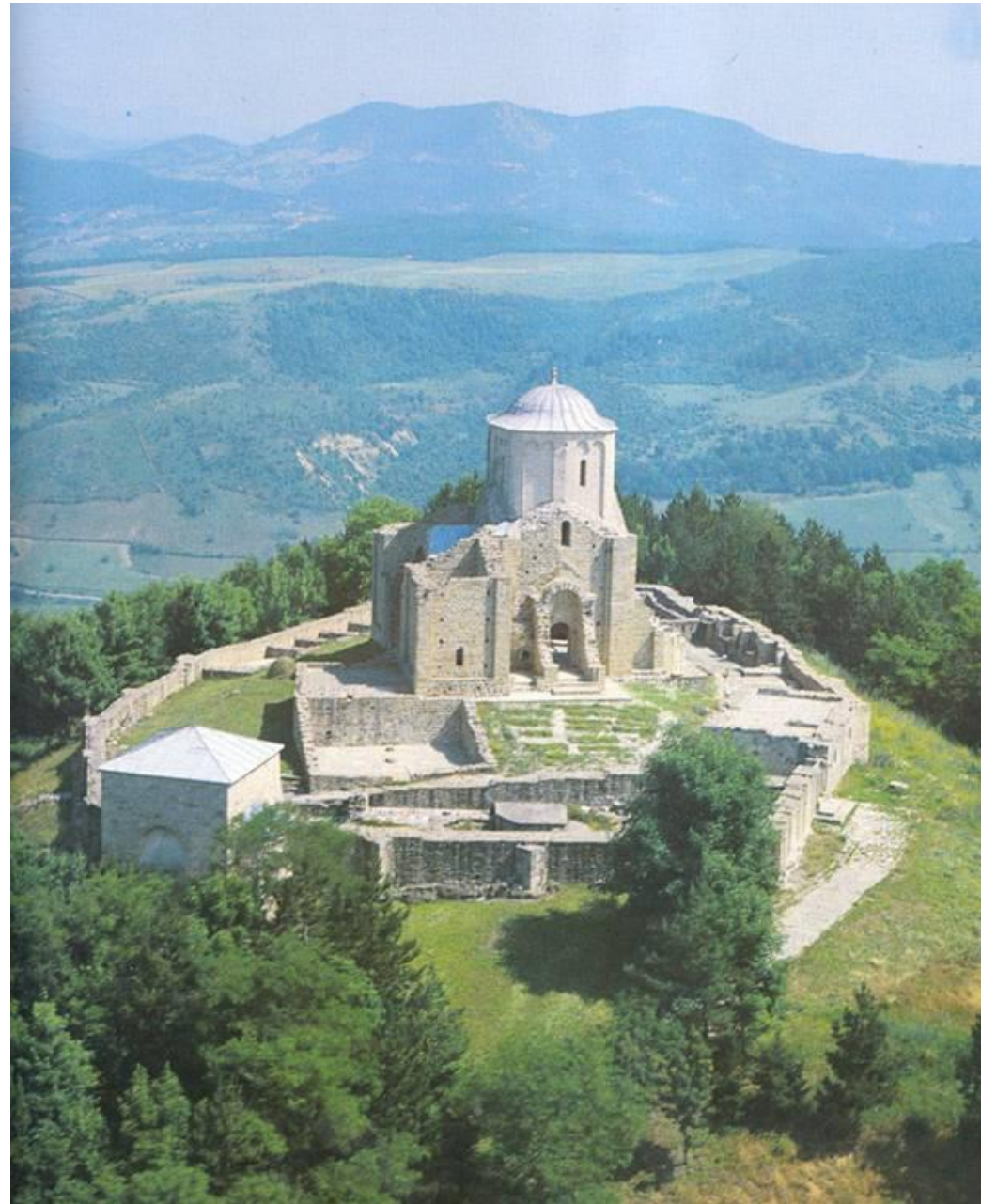
—

МОНУМЕНТАЛНО (САКРАЛНО И ПРОФАНО), **СТАРИ ГРАДОВИ ТВРЂАВЕ**,
ГРАДСКЕ КУЋЕ, **ФОЛКЛОРНО** (СЕОСКО – РУРАЛНО), **ИНЖЕЊЕРСКЕ**
КОНСТРУКЦИЈЕ (ПУТЕВИ, МОСТОВИ, АКВАДУКТИ ...)

ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ

- АРХИТЕКТОНСКО НАСЛЕЂЕ
- ГРАЂЕВИНСКО НАСЛЕЂЕ
- СПОМЕНИЧКО НАСЛЕЂЕ
- СПОМЕНИК ДРЕВНОСТИ
- ИСТОРИЈСКИ СПОМЕНИК

У Србији је у 19.веку, при изради **Закона о заштити споменика културе** који је припремило СРПСКО УЧЕНО ДРУШТВО 1889.год.

- уведен израз **СПОМЕНИК ДРЕВНОСТИ**, који се односио само на **споменике прошлости**.

Овом изразу био је адекватан француски израз *Monument historique*, кога Французи и данас употребљавају.

- Израз **ИСТОРИЈСКИ СПОМЕНИК** био је дуго година у употреби и он се обично односио у Србији на **манастире** и **тврђаве**, те није обухватао споменике далеке прошлости, класике и праисторије.

- У Народној скупштини 1908.године израз **споменик древности** или **историјски споменик** замењује се изразом **СТАРИНЕ**.

- У грађевински закон од 1931.године били су унесени прописи о **историјско-уметничким местима** и **историјско-уметничким зградама**.

Међународна повеља о конзервацији и рестаурацији споменика и споменичких целина (ВЕНЕЦИЈАНСКА 1964. године)

ПОД ПОЈМОМ ИСТОРИЈСКИ СПОМЕНИК ПОДРАЗУМЕВА СЕ:

како **ПОЈЕДИНАЧНО**
АРХИТЕКТОНСКО ОСТВАРЕЊЕ,
тако и **ГРАДСКА И СЕОСКА**
ЦЕЛИНА која преставља
СВЕДОЧАНСТВО ОДРЕЂЕНЕ
ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ, НЕКЕ
ЗНАЧАЈНЕ ФАЗЕ РАЗВОЈА ИЛИ
НЕКОГ ИСТОРИЈСКОГ
ДОГАЂАЈА.

ОВАЈ ПОЈАМ ОБУХВАТА НЕ
САМО **ВЕЛИКА УМЕТНИЧКА**
ОСТВАРЕЊА, ВЕЋ И СКРОМНА
ДЕЛА КОЈА СУ ВРЕМЕНОМ
СТЕКЛА КУЛТУРНИ ЗНАЧАЈ.

ЗАКОН О ЗАШТИТИ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ 1965.

дефиниција појма
СПОМЕНИК КУЛТУРЕ :

**НЕПОКРЕТНЕ И
ПОКРЕТНЕ СТВАРИ,**

као и групе ствари,
које су због своје

НАУЧНЕ,
ТЕХНИЧКЕ

или друге

вредности као

КУЛТУРНА ДОБРА

**ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА ЗА
ДРУШТВЕНУ ЗАЈЕДНИЦУ.**

**ЗАКОН ИЗ 1977. – УВОДИ ПОЈАМ КУЛТУРНО ДОБРО –
СВЕ ОНО ШТО ЈЕ ОД ПОСЕБНОГ
КУЛТУРНОГ И ИСТОРИЈСКОГ ЗНАЧАЈА.**

Народни музеј Пирот

КУЛТУРНА ДОБРА – су СТВАРИ И ТВОРЕВИНЕ МАТЕРИЈАЛНЕ И
ДУХОВНЕ КУЛТУРЕ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА КОЈЕ УЖИВАЈУ
ПОСЕБНУ ЗАШТИТУ УТВРЂЕНУ ЗАКОНОМ

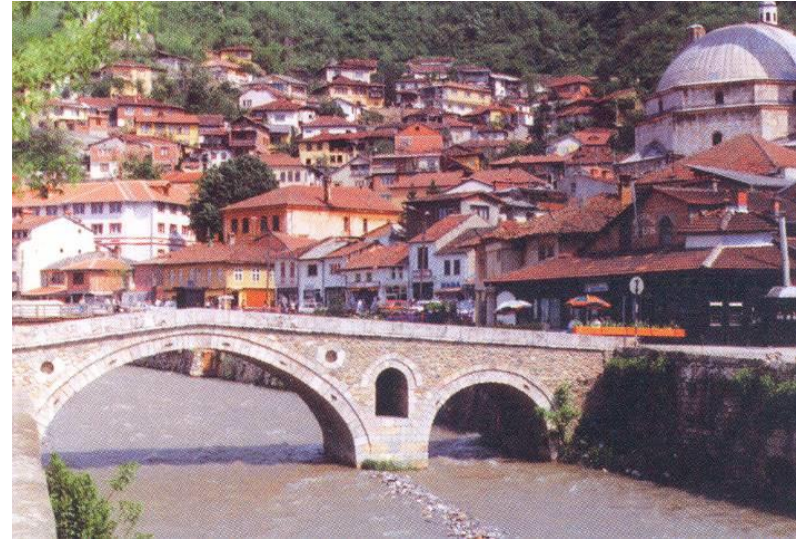
1. ПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

УМЕТНИЧКА ДЕЛА и
ИСТОРИЈСКИ ПРЕДМЕТИ, АРХИВСКА
ГРАЂА, ФИЛМСКА ГРАЂА И СТАРА
РЕТКА КЊИГА.

2. НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

1. СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. ПРОСТОРНЕ
КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ ЦЕЛИНЕ
3. АРХЕОЛОШКА НАЛАЗИШТА
4. ЗНАМЕНИТА МЕСТА

**ЗАКОН О КУЛТУРНИМ
ДОБРИМА 1994.**

НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

1. СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

- **ГРАЂЕВИНСКИ и
АРХИТЕКТОНСКИ ОБЈЕКТИ**

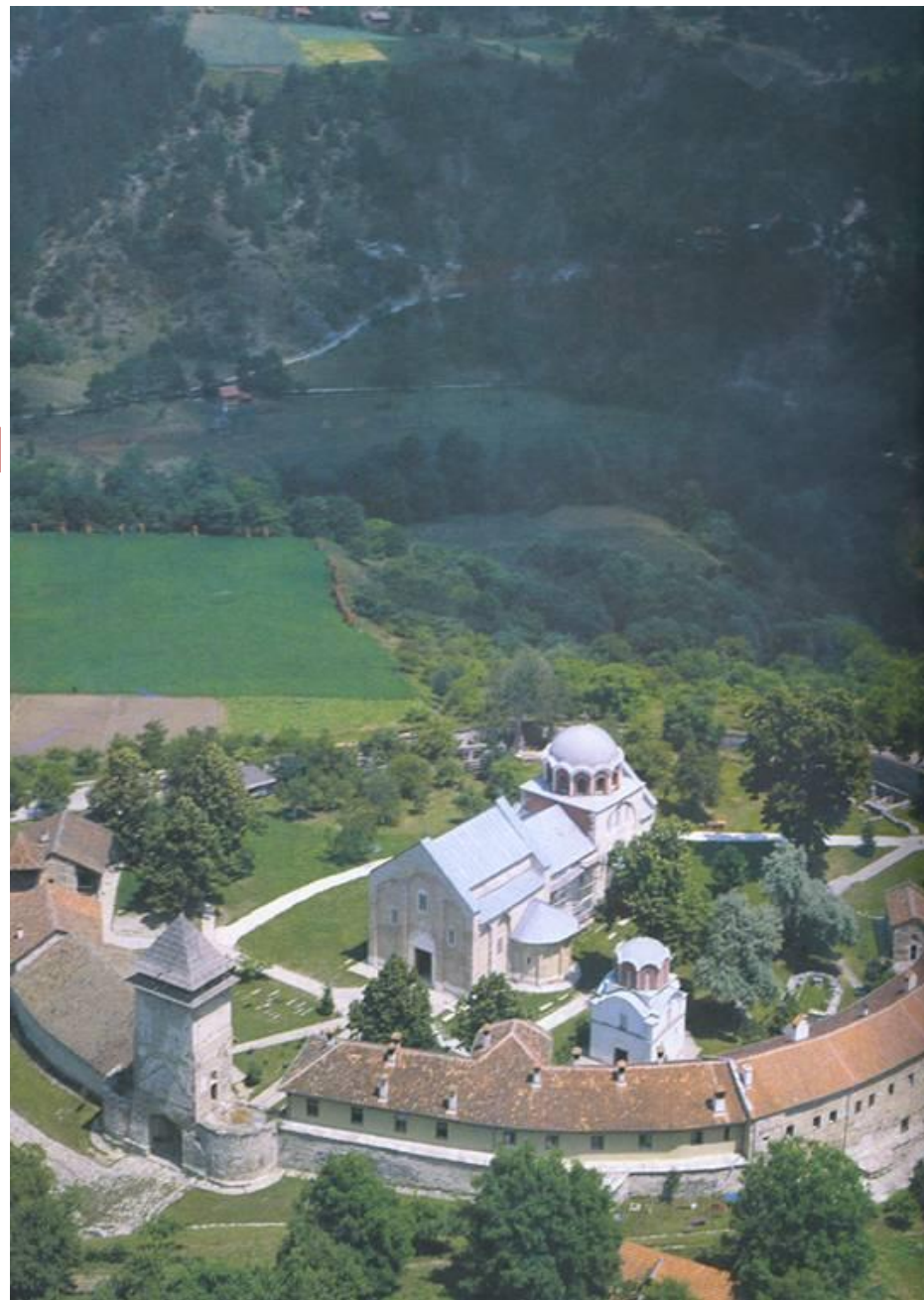
од посебног
КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ
ЗНАЧАЈА,

као и њихова

ГРАДИТЕЉСКА ЦЕЛИНА.

- **ОБЈЕКТИ НАРОДНОГ
ГРАДИТЕЉСТВА**

и дела **МОНУМЕНТАЛНОГ и
ДЕКОРАТИВНОГ СЛИКАРСТВА,
ВАЈАРСТВА, ПРИМЕЊЕНЕ
УМЕТНОСТИ и ТЕХНИЧКЕ
КУЛТУРЕ.**

Манастир Студеница

1. СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

У Србији има 2021 споменик културе.

- **Средњовековни градови:**
Београдска тврђава,
Смедеревска тврђава, Голубачка
тврђава, Град Рас..
- **Средњовековни манастири:**
Студеница, Жича, Сопоћани, Ђурђеви
ступови, Дечани, Лазарица, Манасија,
Пећка патрирашија....
- **Конаци** – конак у Топчидеру, конак
Кнегиње Љубице, конак у Зајечару...
- **Цркве** – Црква брвнара у Орашцу...
- **Куће из 19. и 20. века:**
Кафана ?, Капетан Мишино здање,
Кућа Ј.Грујића у Светогорској...

Музеј у Пироту

Музеј у Врању

НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

2. ПРОСТОРНЕ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ ЦЕЛИНЕ

- **УРБАНО** или **РУРАЛНО НАСЕЉЕ** или **ЊЕГОВИ ДЕЛОВИ**, ПРОСТОРИ СА **ВИШЕ НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА**, које су као целине од посебног културног значаја.

У Србији има 66 прост.кул-ист. целина:

Кнез Михаилова ул., Косанчићев венац, Скадарлија, Копитарева градина, Топчидер, Чаршија у Гроцкој, Чаршија Тешњар у Ваљеву, Дунавска улица у Новом Саду, Рајачке пимнице код Неготина ...

Косанчићав венац

НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

3. АРХЕОЛОШКА НАЛАЗИШТА

**ДЕО ЗЕМЉИШТА или
ПОВРШИНЕ ПОД ВОДОМ
која САДРЖИ
ОСТАТКЕ ГРАЂЕВИНА,
ГРОБНИХ
и ДРУГИХ НАЛАЗА и ПОКРЕТНЕ
ПРЕДМЕТЕ ИЗ РАНИЈИХ
ИСТОРИЈСКИХ ДОБА, а од
посебног су културног и
историјског значаја.**

Остаци Трајановог моста на Дунаву

У Србији има 149 археол. налаз.

- Праисторија: Винча, Лепенски вир, Старчево...
- Антика – Гамзиград, Виминацијум, Медијана, Сингидунум, Сирмијум...
- Средњи век: ср.град Петрус код Параћина, средњ. Некропола у Дежеви (Н.Пазар)...

НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

4. ЗНАМЕНИТА МЕСТА

ПРОСТОРИ ВЕЗАНИ ЗА

**ДОГАЂАЈ ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА
ЗА ИСТОРИЈУ,**

**ПОДРУЧЈА СА ИЗРАЖЕНИМ
ЕЛЕМЕНТИМА ПРИРОДНИХ и
РАДОМ СТВОРЕНИХ**

ВРЕДНОСТИ КАО

ЈЕДИНСТВЕНЕ ЦЕЛИНЕ,

СПОМЕН ГРОБЉА

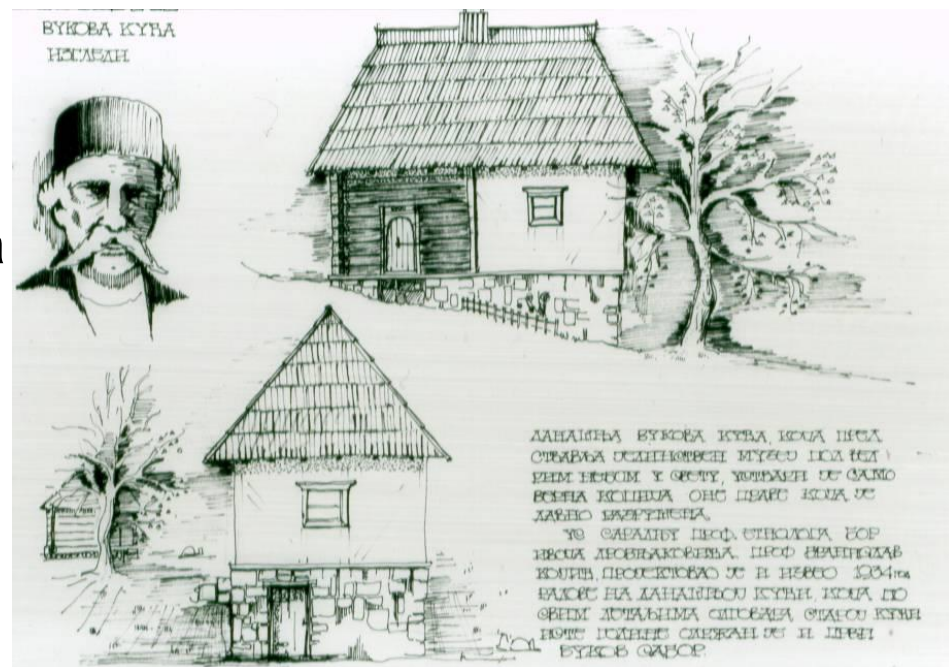
и друга СПОМЕН ОБЕЛЕЖЈА.

**Родна кућа војводе Живојина Мишића
-Струганик**

У Србији има 66 знам. места.

- Споменик и гробље ослободилаца Београда 1806. у Карађорђевој парку у Београду;
- Место потписивања Хатишерифа 1830. на Ташмајдану;
- Меморијални комплекс Јајинци,
- Кућа Вука Караџића у Тршићу;
- Бојчинска шума, Таковски грм, Таково; Чегар, код Ниша; Сењски рудник код Деспотовца; Орашац....

- Кућа Вука Караџића у Тршићу;

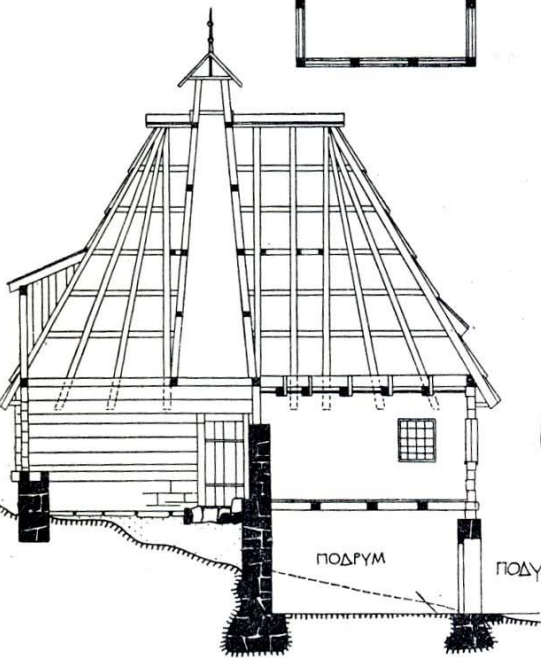
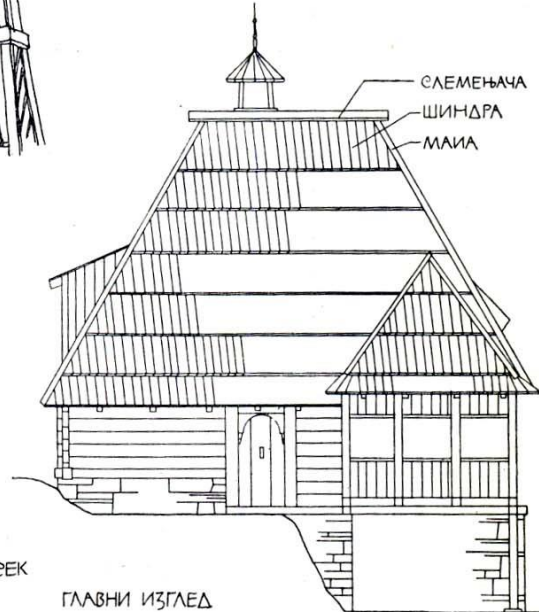
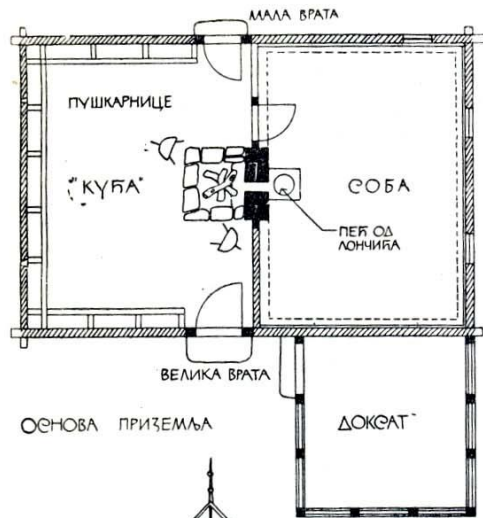
БРВНАРА

- Тип брвнаре “осаћанке”, са два одељења: “кућом” и “собом”.

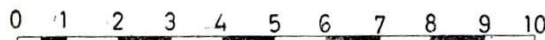
- “Кућа” има двоја улазна врата, наспрамно постављена једна према другима.

- Једна су “велика врата”, а друга “мала врата”.

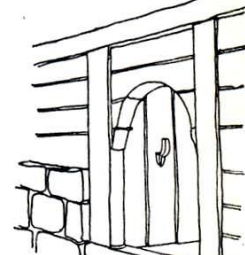
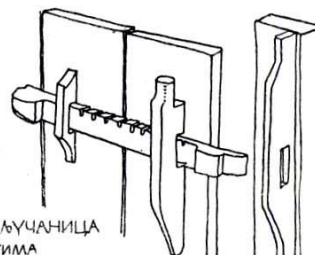
- Грађена је на стрмини, у брдским крајевима, окренута је дужом страном по највећем паду, тако да је испод **собе** подрум, а кућа је делом укопана.

ПОДУЖНИ ПРЕСЕК

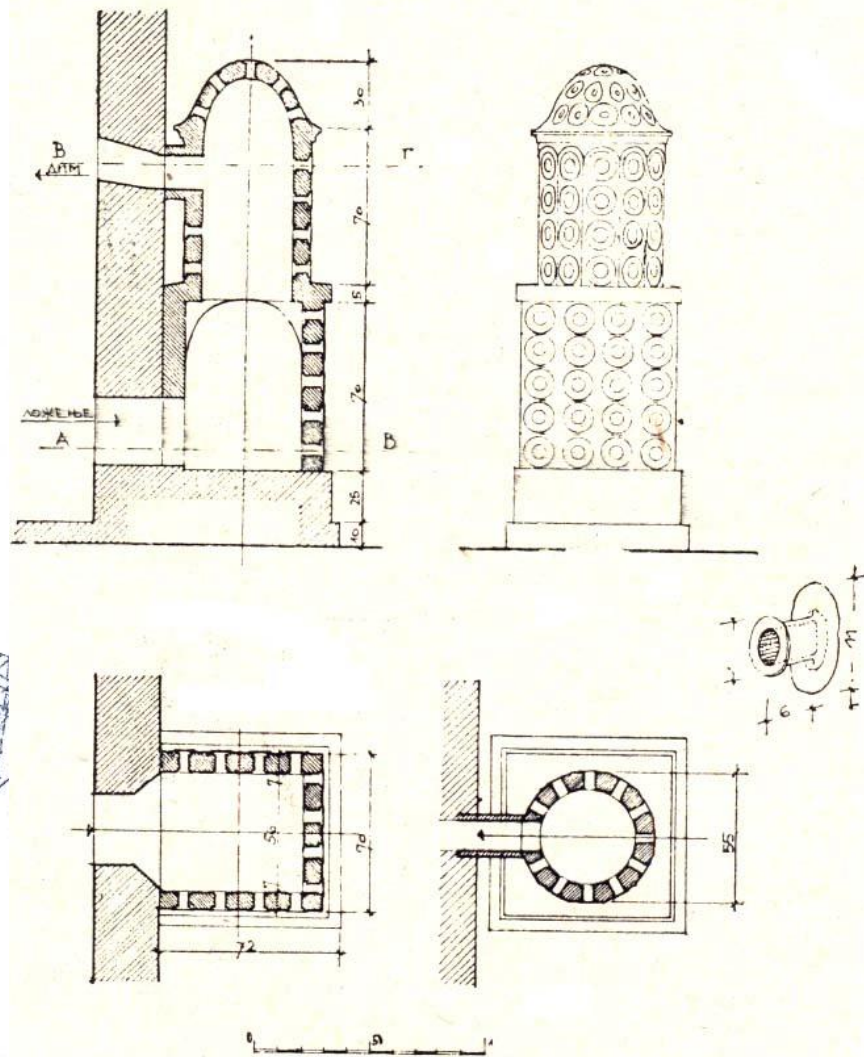
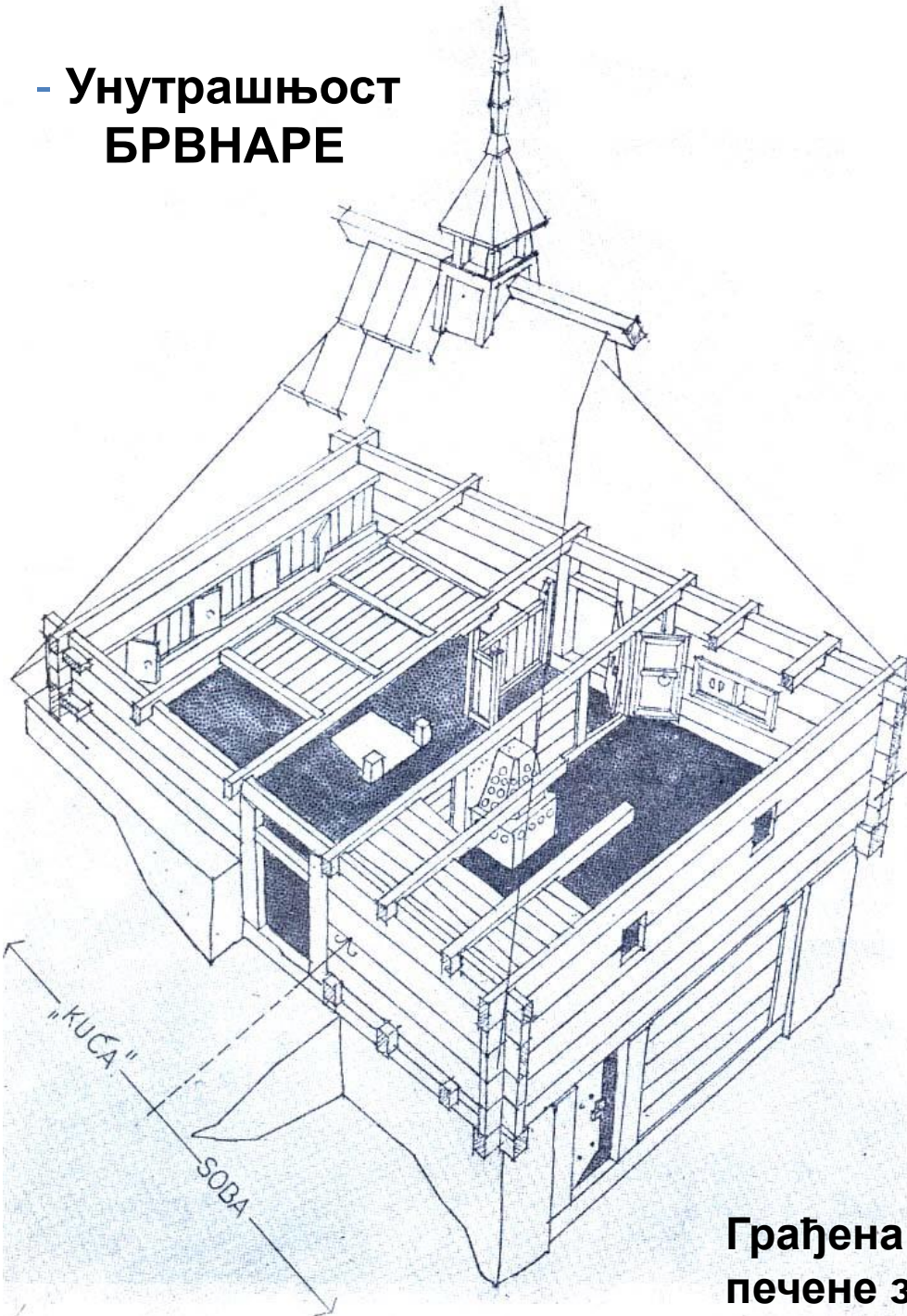

РЕЗА • КЉУЧАНИЦА
НА ВРАТИМА

Кућа кнеза Милоша у Горњем Црнућу

- Унутрашњост БРВНАРЕ

- Пећ са лончићима у соби

Грађена је помоћу црепова, са лончићима од печене земље.

„кућа“ сто са троношцима и отвореним огњиштем

**- Кућа Вука Караџића у Тршићу,
унутрашњост**

соба са зиданом пећи са лончићима од печене земље

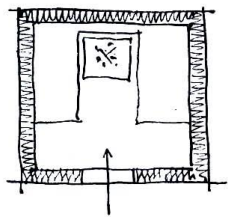
- “БОНДРУЧАРЕ” У СРБИЈИ

“Бондрук (по једном тумачењу долази од грчког “**вандруки**”, што би значило нешто као лакша - грађа, - тј. **конструкција од лакше грађе**).

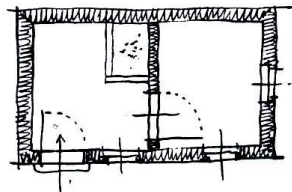
То је у ствари кућа са **костуром** од дрвених гредица који носи **испуну за зидове**.

То су приземне зграде четвртасте основе, слободне са свих страна.

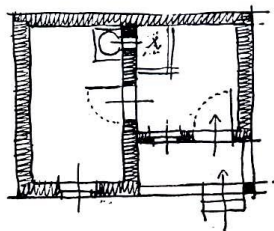
1. Најосновнији облик је једноделна кућа
2. Затим се развија кућа са две просторије
3. Појављује се и отворени трем.

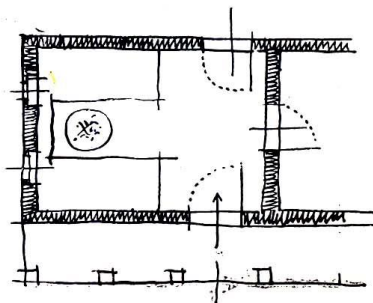
1

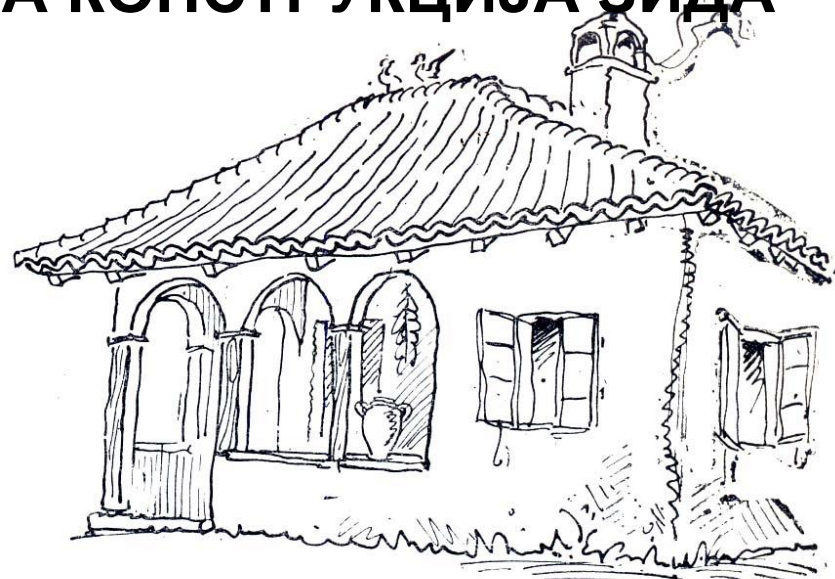
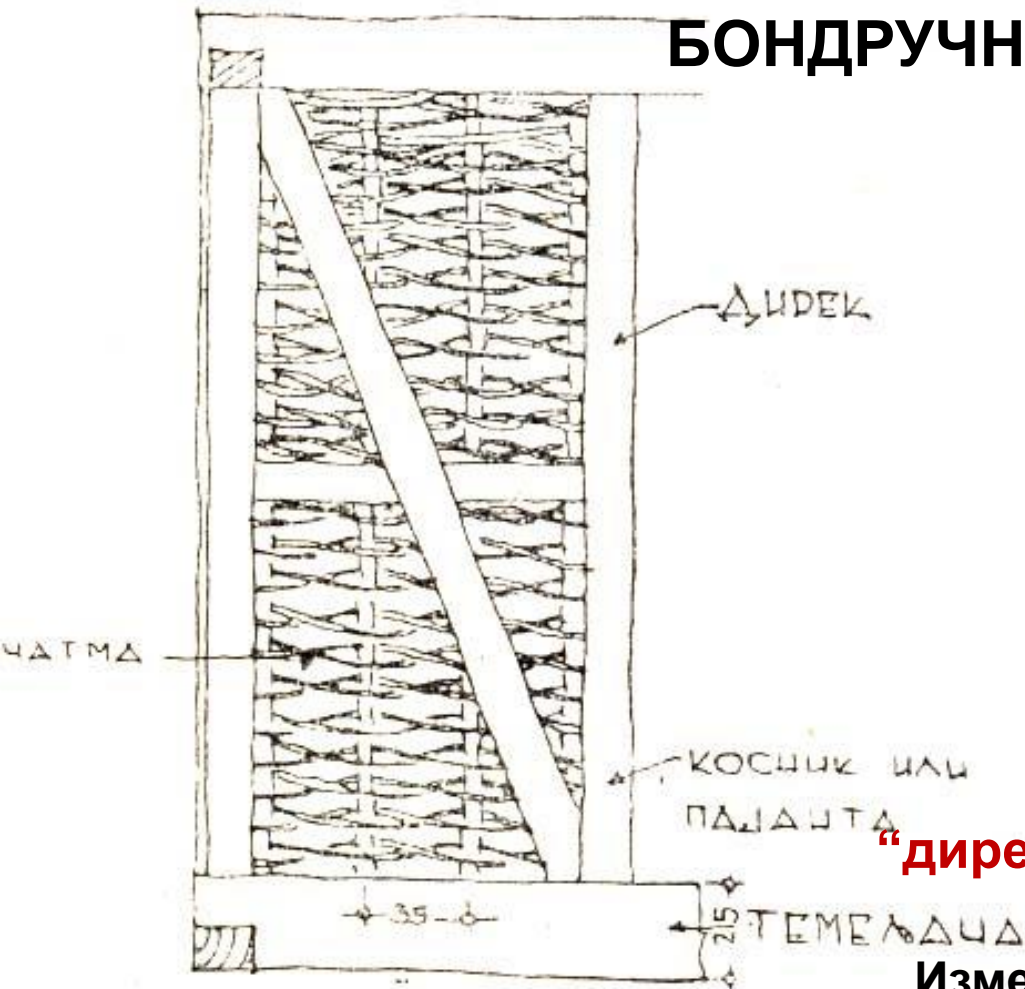
2

3

БОНДРУЧНА КОНСТРУКЦИЈА ЗИДА

Преко **темеља** се поставља јака греда "**темељача**". У темељачу су углављени **ступци** "**диреци**", преко којих иде горњи појас од греда "**венчаница**".

Између стубова се постављају **косници**. Шупљине између дрвених греда и стубова испуњавају се преплетом од прућа на који се набацује блато.

Овај начин **испуне бондрука** назива се **чатма**, а кућа бондручара испуњена на овај начин, **чатмара**.

